

**КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СТИХІЇ ВОГНЮ
В ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ ЛЕОНІДА ТАЛАЛАЯ**

У статті проаналізована специфіка осмислення архетипового концепту вогонь у поетичному ідіостилі Леоніда Талалая. Простежується наступність лінгвальної експлікації архетипових уявлень та індивідуально-авторських інтерпретацій.

Ключові слова: архетиповий концепт, семантична сфера, семантичне наповнення, вогонь.

В статті аналізується специфіка осмислення архетипического концепта огонь в поетическом идиостиле Леонида Талалая. Прослеживается последовательность лингвальной экспликации архетипических представлений и индивидуально-авторских интерпретаций.

Ключевые слова: архетипический концепт, семантическая сфера, семантическое наполнение, огонь.

The peculiarities of the archetypical concept fire in the poetic idiostyle of Leonid Talalay are analyzed.

Key words: archetypical concept, semantic sphere, semantic filling, fire.

Архетиповими концептами є ті концепти, які особливо актуальні й цінні для загальнолюдської культури. Такі концепти поєднують у собі первісний образ, що міститься у глибинах колективного позасвідомого, культурно-історичний досвід різних етносів, а також суб'єктивні інтерпретації особистості. Саме до таких концептів належить концепт **вогонь**.

Поняття вогню здавна привертало увагу людей і навіть зараз продовжує функціонувати в різних сферах науки. Словникові дефініції визначають вогонь як розжарені гази, що під час горіння виділяють світло й тепло. Однак людство до такого розуміння прийшло не одразу. Проминуло багато століть, коли вогонь уявлявся непідвладною, величною стихією, божеством.

У більшості культур стихія вогню уявлялася як один з першоелементів, з якого постав увесь світ. На значну увагу в цьому контексті заслуговує вчення античних натурфілософів – Фалеса, Анаксімена, Емпедокла, а особливо – Геракліта. У цього мислителя вогонь зближується з поняттям логосу-розуму, а весь світ інтерпретується як постійний процес розгоряння чи затухання вогню.

На слов'янських теренах культ вогню був представлений поклонінням Дажбогу, Перуну та Сварогу. Вогонь усюди мислився як священний: він використовувався в містичних обрядодіях, при похованні, при хворобах.

Про вогонь мовиться й у священних текстах Біблії, де стихія наділяється амбівалентною семантикою, отримуючи здатність очищувати, загартовувати, але також і мучити, що знаходить вияв у зображенні пекельних мук.

У фольклорних текстах образ вогню часто вживається для інтенсифікації різного роду почуттів. Наприклад, О. О. Потєбня стверджує, що «гнів – це вогонь» [1: 20]. У той же час активним є використання образу вогню як символу кохання чи пристрасті.

У пропонованій статті мета полягає в дослідженні вербалізації архетипового концепту **вогонь** в поетичній мові відомого українського поета Л. М. Талалая. До конкретних завдань відносимо такі: окреслити основні семантичні сфери, які формують структуру концепту, визначити серед них архетипові та індивідуально-авторські переосмислення, описати мовно-виражальні засоби, що ними послуговується майстер слова при змалюванні вогняної стихії. Актуальність роботи зумовлюється тим, що вербалізація архетипового концепту **вогонь** аналізується з позицій синтезу антропоцентричного та текстоцентричного підходів, що дозволяє обґрунтувати добір тих чи інших мовних засобів, використання стилістичних фігур, пояснити синтагматичні зв'язки слів-репрезентантів концепту в мовотворчості поета.

У царині філологічних наук стихія вогню досліджувалася в роботах Л. В. Педченко, А. В. Трофімової, Т. В. Федотової, І. В. Яковенко. Особливості вербалізації концепту **вогонь** у російській мовній картині світу стали предметом наукового зацікавлення А. В. Трофімової, яка зазначає, що концепт вогонь «у сучасній російській мові має складну багаторівневу структуру. В ній знаходять своє відображення: давні, міфологічні уявлення, первинне й вторинне поле концепту, етимологія, метафоричне поле, гештальтна й архетипові структури, а також те, що відбито у фразеологічному та пареміологічному фондах, асоціації та коло імен, для яких вогонь є гештальтом» [2: 181]. Дисертаційне дослідження Л. В. Педченко присвячене розгляду лексики на позначення вогню в говірках російської мови. Авторка при аналізі дібраного матеріалу пропонує розділяти мотивуючі ознаки найменувань вогню на дві групи: кваліфікативні (до яких відносить ознаки, що характеризують стихію на підставі кольору, звукових проявів, форми, стану, тепла, світла) та релятивні (які включають функціональні ознаки, вказують на призначення вогню, мету розведення вогнища) [3: 7]. І. В. Яковенко, аналізуючи стихію вогню у творчості Ф. О'Коннор, стверджує, що в прозі американської письменниці присутні як позитивні, так і негативні ознаки вогню, однак домінуючими є негативні: «представлені картинами пекельного вогню, пожежі, палаючого лісу, дерева. Окрім того, названа першостихія унаочнюється в мотиві гніву, «злого прагнення», яке з позицій іудейсько-християнської філософії М. Бубера витлумачується як необхідна і послана Богом передумова для «доброго прагнення» [4: 554].

У творчості Л. М. Талалая серед основних ключових образів І. П. Прокоф'єв називає стихію вогню [5: 143].

Матеріалом дослідження послужила картотека, що налічує 253 мікроконтексти, дібрана методом суцільної вибірки з поетичних збірок Л. М. Талалая, виданих протягом останніх десятиліть ХХ століття: «Допоки твій час» (1979), «Високе багаття» (1981), «Вода в пригорщі» (1981), «Глибокий сад» (1983), «Наодинці зі світом» (1986), «Луна озвалась на ім'я» (1988), «Така пора» (1989), «Потік води живої» (1999).

Серед основних лексем, які вживаються автором на позначення архетипового концепту **вогонь** виокремлено іменники *вогонь, багаття, вогнище, іскра, пожежа, ватра*; дієслова *горіти, палати, іскритися, обпалювати*.

Ядро концепту **вогонь** у поезії Л. М. Талалая формує семантична сфера **ВОГОНЬ – ДЖЕРЕЛО ТЕПЛА І СВІТЛА** з семантичними наповненнями *вогонь – вогнище* та *вогонь – світло*.

Найчисельнішим серед цих двох наповнень є концептуалізація вогню як *вогнища*. Таке лінгвоментальне усвідомлення реалізується переважно лексемами *багаття*, *вогнище*, *вогонь*: «*Палю багаття вечорами*» [6: 82], «*Лише димить на березі багаття*» [7: 45], «*Підбираю сушнях, у вогонь підкидаю гілляччя*» [8: 86], «*В багатті плавляться гілки*» [9: 55], «*На узбіччі листя палять, / І синіє дим на трасі*» [10: 36].

У низці мікроконтекстів, де простежується реалізація семантичного наповнення *вогонь – вогнище*, автор апелює до слухових вражень, які передаються дієсловами із актуалізованими семами «звук»: «*Бо вогнище гуде / і юшка закипає*» [11: 64], «*Трищить багаття. Сизий дим / Пливе над заростями троці*» [8: 55], «*Багаття гуде, / і вода закипає*» [12: 75].

При аналізі мовного матеріалу було виявлено також зоровий образ вогню, який у мові виражається за допомогою епітетів на позначення кольору стихії: «*І сидів над багаттям рудим / Чоловік, одинокий, як дим*» [7: 66]. У Л. М. Талалая вогонь постає рудим.

У межах семантичного наповнення *вогонь – вогнище* виформовується також група *вогонь – джерело тепла*, в якій Л. М. Талалаєм вибудовується позитивний образ стихії як такої, що здатна зігрівати, дарувати тепло: «*Тільки ж лінь відійти од вогню, що мене зігрів*» [11: 63], «*Чому / вогонь зігрів, / освітлює нам дорогу, / а рідна його дитина, / дим, / виїдає очі?*» [12: 80], «*І... зрію руки на вогні*» [8: 103].

Концепт *вогонь* у творчих пошуках майстра слова також реалізує семантичне наповнення *вогонь – світло*: «*Горять на пристані вогні*» [8: 129], «*Гуде під КраЗами дорога, / Вечірні світяться вогні*» [6: 44], «*Самотній пес дитячу ляльку ноха / І завива на місяць, що горить*» [10: 68], «*Так влітку на вогонь мошва / Летить роями*» [10: 100]. Як бачимо, переважно за допомогою іменника *вогонь* та дієслова *горить* передається ідея світла освітлювальних прикладів чи небесних світил. Поодинокими є мікроконтексти, де вогнище само по собі мислиться автором як *джерело світла*: «*Вогнище освітить видноколо*» [11: 30].

Поняттєву складову концепту формують такі семантичні наповнення, як *вогонь – полум'я* та *вогонь – світло*. Однак, людство не одразу прийшло до такого визначення: багато століть вогонь мислився як божественна стихія: вогню поклонялися, його боялися, йому приносили жертви, намагаючись добитися прихильності.

У семантичній сфері **ВОГОНЬ – ЯВИЩЕ ПРИРОДИ** архетиповим слід вважати семантичне наповнення *вогонь – рослина*, адже назви значної кількості рослин походять від кореней *гор-* і *вогн-*: *горицвіт*, *вогнівка*. У творчій палітрі Л. М. Талалая налічується 18 мікроконтекстів, де реалізується це семантичне наповнення: «*Піднесу гілляччя і підкину, / І розквітнуть іскри угорі*» [9: 53]. У цій ботаноморфній метафорі *розквітнуть іскри* семема «іскри» збагачується семою «тотожний рослині» завдяки чому іскри ототожнюються з яскравими квітами. Сема «яскравість» стала мотивуючою і для наступної ілюстрації: «*Палають квітами могили, / Отих, що бігли під свинцем / І повернутися лицем / До хати рідної не встигли*» [8: 56].

Усі мікроконтексти, в яких репрезентується семантичне наповнення *вогонь – рослина* засновуються на зоровому образі. Найчастіше автор апелює до зорових вражень через вживання назв плодів рослин, що у природі мають червоний колір: *шипишина, калина, перець*. Отже, метафора засновується на перенесенні за ознакою кольору: *«горить у заростях шипишина»* [6: 81], *«Калина поруч аж горить»* [13: 11], *«Вогонь калини життєдайний»* [12: 139], *«Повільно спадає спека. / А в перця горять стручки, / Немов бісєята з пєкла / Показують язички»* [10: 77], *«Горить у дворі калина, / Але підступає темінь»* [7: 11].

Естетизація природи пов'язується з семантичним наповненням *вогонь – роса*. Під впливом сонячного світла роса у мовотворчості Л. М. Талалая отримує здатність горіти, що виражається у сполучуваності лексеми *роса* з дієсловами, які виражають ідею горіння: *«В яблуневім раі / Важкі плоди іскряться від роси»* [10: 68], *«Горить роса на чорнобривцях»* [11: 108], *«Молода здригнеться крона / І росєю спалахне»* [7: 121], *«Кров місяця іскриться у стеблах полину... / В очах палахкотить від яблук у росі»* [13: 23].

Дослідники поетичної творчості Л. М. Талалая неодноразово наголошували на загостреному сприйнятті цим майстром художнього слова такої онтологічної категорії, як час. Отже, виокремлюємо семантичну сферу *ВОГОНЬ – ЧАС*. Її репрезентують семантичні наповнення *вогонь – час, вогонь – пам'ять, вогонь – вечір, вогонь – ранок*. Авторське усвідомлення вогню як часу в мові поезій Л. М. Талалая реалізується через синтагматичну сполучуваність лексем із темпоральною семантикою з дієсловами, які експлікують характер протікання процесу горіння: *«Згоріла ніч»* [11: 87], *«Минуло літо. Догоріло»* [12: 89], *«Наступаючий день / Відгорить і погасне»* [13: 59] *«І душа не помічає, / Як відходить, як зникає, / Догоряє світлий день»* [10: 9]. Відповідно, дієслова *згоріла, догоріло, відгорить* у наведених ілюстраціях виступають контекстуальними синонімами до дієслова *минати*.

У поетичних текстах Л. М. Талалая семантичне наповнення *вогонь – пам'ять* може виражатися в порівняннях, а також метафорично – через здатність вогню освітлювати давні події: *«І я над спогадом своїм, / Як над багаттям, нахилиюся»* [8: 37], *«Вогонь від багаття до болю знайоме / Обличчя із мороку вирве на мить / І знову погасить...»* [7: 26], *«Пусті поля в тумані тануть, / І на осінньому возні / Мої дерева палають пам'ять / І забуваються вві сні»* [12: 40]. Трапляються у творчості поета також оксиморони: *«Як різко холодом війнуло, / Морозом душу обпекло, / Можливо, те, що вже минуло, / Можливо те, що надійшло»* [12: 83]. В основу таких номінацій (обпекати морозом) покладено перцептивні образи, оскільки холод, з одного боку, викликає відчуття опіку, а з іншого – почервоніння шкіри.

Обов'язковою складовою семантичного наповнення *вогонь – вечір* є лексеми *небо, захід* або ж *день* чи *вечір*, а також похідні від них: *«Спадає день. І пригасає небо»* [12: 103], *«Горіло небо. Гасли звуки. / І наближавсь вечірній час»* [11: 90], *«Шибя розгоряється підвечір»* [7: 93], *«Верхів'ями день догорів»* [13: 73]. Для цієї групи основним мотивом може бути мотив кольору, імпліцитно присутній у всіх наведених прикладах, адже захід сонця містить ідею червоного кольору – кольору вогню. У мікроконтексті *«І тільки захід барвами вина / Горить на склі порожнього вікна»* [7: 90] червоний колір заходу сонця семантично зіставляється із кольором вина. Подібні метафори спричинені

тим, що в мовній картині світу з небом пов'язаний певний образ горіння. У першу чергу це стосується сонця, адже його дія часто осмислюється як аналогічна до дії вогню.

Смислове наповнення **вогонь – ранок** є антитетичним по відношенню до попереднього й у творчості Л. М. Талалая представлене одиничним мікроконтекстом: «*Роздумує ранок на сході вогонь*» [10: 108].

На основі перенесень за кольором засноване семантичне наповнення **вогонь – осінь**, яке вписується разом із семантичним наповненням **вогонь – літо** та **вогонь – зима** у сферу ВОГОНЬ – ПОРИ РОКУ. Традиційно в літературі осінь зображується за допомогою червоних, багряних чи жовтих кольорів: «*І нехай не тепло торжествує / Але все ж таки – колір вогню*» [13: 97]. Отже, поетом заперечується одна із концептуальних характеристик вогню – дарувати тепло (оскільки осінь є холодною порою року), але залишається кольорова характеристика. Предикативні конструкції типу «*Палахкотить коротка осінь*» [8: 60], «*Радію літелу, і літу, / І листопаду, що горить*» [6: 55] дозволяють серед основних когнітивних ознак осені в поетичному ідіостилі майстра слова визначити таку характеристику як здатність горіти. Цілком очевидно, що ця здатність є метафорою, яка ґрунтується на вияві спільної ознаки для двох понять – ознаки кольору (червоний колір вогню – червоний колір осіннього листя).

Частотними є приклади, в яких смислове наповнення **вогонь – осінь** розгортається через сполучуваність лексем на позначення концепту **вогонь** з епітетами *вересневий, осінній, рудий*: «*Уже такої золотої / Од вересневого вогню / Я наберу води живої, / Її в долонях зупиню*» [13: 9], «*Палають дубові крони, / і щось у мені холоде, / як у вогні осіннім / гнізда пташині*» [12: 133], «*І засміялась осінь, мов княгиня, / Древлянських відпустивши голубів... / І спалахнули скрізь і забуяли / На схилах візантійські кольори... / Не тільки сад – горить уже дорога, / Усе навколо в полум'ї рудім*» [7: 73]. В останньому мікроконтексті автор використовує сполучникове порівняння осені з княгинею Ольгою, яка, за переказами, спалила древлянське місто, мстячись за свого чоловіка. Вогонь, який приносить княгиня-осінь охоплює весь навколишній світ.

Семантичне наповнення **вогонь – осінь** може реалізуватися в дієслівних метафорах, де об'єктом дії постає якийсь номен рослинного світу: «*Та догоря осіння гілка*» [10: 112], «*Відбитий у заводі берест / Горить в глибині, як свіча*» [11: 86], «*Мружались вікна / Від спалаху листя*» [13: 89], «*Горить осіннє листя*» [9: 83], «*То лист опалий заіскриться, / То скрикне птиця просто так*» [10: 78], «*Листя пада гаряче, / Догоря під вінком*» [11: 28], «*Покрила паморозь поріччя, / І паленіючі сади / Уже, неначе з потойбіччя, / Спокійно світяться з води*» [7: 76].

Концепт **вогонь** вербалізований у словах *іскриться* та *горіло* у рядках «*Іскриться на каменях літо*» [10: 37], «*Стало видно, що літо горіло / До свого до останнього дня*» [13: 97] репрезентує семантичне наповнення **вогонь – літо**. Тут доцільно виокремити семантичне наповнення **вогонь – спека**, яке в мові виражається порівняльними конструкціями: «*Ще спекота гримить, як вогонь в тісноті*» [7: 12], «*Горіла спека голубим / Вогнем*» [7: 42]. Текстова мотивація подібних метафоричних образів полягає у здатності вогню дарувати тепло, через що спека зіставляється з вогняною стихією. В обох ілюстраціях маємо накладання перецептивних образів: у першому випадку – звукового образу, який створює дієслово *гримить*, а також дотикового – який забезпечує іменник *спекота*;

в другому випадку зоровий образ, витворений епітетом *голубий*, накладається на дотикове відчуття спеки.

Реалізація семантичного наповнення *вогонь – зима* простежується при змалюванні майстром слова сніжного дня: «*Сніжне марево іскриться, / Сині відблиски вгорі*» [10: 96], «*Ще зранку паморозь іскриться*» [7: 78], «*Ранкова паморозь іскриться*» [7: 58]. Зауважимо, що такому осмисленні автор переважно послуговується дієсловом *іскритися* через що поняття снігу естетизується та наділяється позитивною конотацією.

У семантичній сфері ВОГОНЬ – РУЙНІВНА СИЛА, окрім основних лексем-репрезентантів концепту, вживається також лексема *пожежа*, яка містить негативний семантичний маркер уже у своїй смисловій структурі, оскільки полум'я, що виникає при пожежі є небезпечним для життя людей, а також знищує все у своєму вогні. До семантичних наповнень, які формують цю сферу належать *руйнація, війна, біда, безпека*. В усіх семантичних наповненнях *вогонь* реалізує свою концептуальну ознаку – «для знищення».

Семантичне наповнення *вогонь – руйнація* вербалізується переважно завдяки дієсловом: «*Згорять одночасно Ітака і Троя*» [11: 71], «*Бо спопелить, немов стерню, / Оцей Содом Господня кара / Дощем із сірки і вогню*» [9: 87].

Семантичне наповнення *вогонь – біда* вербалізується в порівнянні, яке виражається родовим відмінком: «*Далеко світить полум'я бід*» [10: 67]. За своєю суттю наведена порівняльна конструкція є метафоричною, оскільки, переосмислюючи здатність вогню дарувати світло, автор інтенсифікує розмах, ступінь поширення біди, вживаючи прислівник *далеко*. Перехрещення семантичних наповнень *руйнація, війна* та *біда* наявне в таких рядках: «*Вже не одна будівля зникла, / Згоріла, згорбилась в біді*» [11: 41]. Війна концептуалізується як біда, бо люди втрачають на війні усе: житло, родину, життя. Розвиток семантичного наповнення *вогонь – війна* може реалізуватися завдяки присвійному займеннику *свій*, через вживання якого війна персоніфікується, а вогонь розглядається як її власність: «*Мабуть, нас / Війна перепалила / На своєму / Хижому вогні*» [10: 72]. Негативну конотацію містить також епітет-характеристика стихії – *хижий*, як такий, що полює на здобич. Военні картини у віршах Л. М. Талалая супроводжують лексеми *пожежа, горіти*: «*Пожежі і війни у наших очах / І небо чужої бід*» [11: 5], «*Я знаю: / Танкістом він був на війні, / У танку своєму / Горів за Дунаєм*» [10: 87]. Негативний семантичний маркер закладений і у порівняннях палаючої свічки зі зброєю: «*От і спус над тобою, / Як свічка, горить*» [13: 38].

У межах семантичної сфери ВОГОНЬ – РУЙНІВНА СИЛА виокремлюється також наповнення *вогонь – безпека*: «*Стережися вогню... Ти помреш од вогню*» [13: 16], представлене одиноким мікроконтекстом, у якому автор називає вогонь стихією, що здатна забрати життя.

У вірші «Прання» автор уводить фразеологізм *як горить*, де метафоризація здійснюється через реалізацію мотиву горіти – псуватися – зношуватися: «*Спинились поглядом на майці / І засмутилася на мить: / – А ось на цьому лобуряці / Усе, їй-богу, як горить*» [11: 18].

Фразеологічні корені має семантичне наповнення *вогонь – праця*, яке вказує на інтенсивну працю, що зморує: «*А я знесилений украй, / Горять долоні від лопати. / Та не кляню роботу всує*» [11: 74]. Інакший акцент має ілюстрація, де семантичне наповнення

вогонь – праця реалізується в порівнянні, вираженім родовим відмінком: «*Будьмо – праці вогонь / І немеркнуча пісня колиб*» [12: 24].

Архетипове семантичне наповнення *вогонь – оновлення* пов'язане з міфом про чарівного птаха фенікса, який після смерті відроджується в полум'ї. У Л. М. Талалая подібні асоціації виникають при спостереженні за палаючими деревами: «*І, здається, загублена корона / Воскресає з вогню молода*» [8: 92], «... *І повалені дерева / Підводяться – / Вогнем!*» [6: 57], «*І дарма шукаю сліду – / Я себе не здогаю. / Я сьогодні іншим вийду / З урочистого вогню*» [13: 61].

Поодинокими мікроконтекстами представлені в поетичному ідіостилі Л. М. Талалая семантичне наповнення *вогонь – краса* та *вогонь – вино*: «*і вертепом хмільної краси / Все чарує, / Горить перед мене*» [12: 119], «*Іскрилось в келиху вино*» [10: 95]. Підґрунтям для виникнення таких асоціацій, можливо, стала ознака за кольором – червоний вогонь – червоне вино, а також красний – красивий.

Розгляд мовного матеріалу показав, що в поетичному ідіостилі Л. М. Талалая в межах концепту *вогонь* виокремлюються семантичні сфери *ВОГОНЬ – ДЖЕРЕЛО ТЕПЛА І СВІТЛА*, *ВОГОНЬ – ЯВИЩЕ ПРИРОДИ*, *ВОГОНЬ – ЖИВА ІСТОТА*, *ВОГОНЬ – ЧАС*, *ВОГОНЬ –ВНУТРІШНІЙ СВІТ ЛЮДИНИ*, *ВОГОНЬ – РУЙНІВНА СИЛА*. Кожна з цих сфер наділена семантичними наповненнями, які реалізуються у великій кількості художньої тропіки. У творчості майстра слова трапляються як традиційні, фольклорні епітети, порівняння та метафори, так і оригінальні, що свідчить про високу художню майстерність поета. Перспективи дослідження вбачаємо в можливості проведення лінгвопоетичного аналізу інших архетипових концептів у мовній картині світу поетів традиційної манери письма 80–90-х років ХХ століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Потєбня А. А. Символ и миф в народной культуре / Александр Афанасьевич Потєбня. — М. : Лабиринт, 2000. — 480с.
2. Трофимова А. В. Концепт «огонь» в современном русском языке : дисс. кандидата филолог. наук : 10.02.01 / Трофимова Антонина Владимировна. — М., 2005. — 211 с.
3. Педченко Л. В. Лексика вогню в говірках російської мови. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Л. В. Педченко. — Харків, 2000. — 19 с.
4. Яковенко І. В. Стихія вогню в прозі Фленнері О'Коннор / І. В. Яковенко // Мовні і концептуальні картини світу. — 2002. — № 7. — С. 549–555.
5. Прокоф'єв І. П. Поетика Леоніда Талалая : дис. ... кандидата філолог. наук : 10.01.01 / Прокоф'єв Іван Петрович. — Кам'янець-Подільський, 2004. — 175 с.
6. Талалай Л. М. Допоки твій час / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Молодь, 1979. — 104 с.
7. Талалай Л. М. Потік води живої : [лірика] / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Український письменник, 1999. — 125 с.
8. Талалай Л. М. Високе багаття : [вірші та поема] / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Молодь, 1981. — 152 с.

9. Талалай Л. М. Луна озвалась на ім'я : [лірика] / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Рад. письменник, 1988. — 150 с.
10. Талалай Л. М. Така пора : [вірші] / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Молодь, 1989. — 119 с.
11. Талалай Л. М. Наодинці зі світом : [поезії] / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Молодь, 1986. — 144 с.
12. Талалай Л. М. Вода в пригорщі : [вибрані поезії] / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Дніпро, 1981. — 158 с.
13. Талалай Л. М. Глибокий сад : [поезії] / Леонід Миколайович Талалай. — К. : Рад. письменник, 1983. — 111 с.
14. Афанасьев А. Н. Дерево жизни : [избранные статьи] / Александр Николаевич Афанасьев. — М. : Современник, 1982. — 464 с.
15. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу / Лідія Андріївна Лисиченко. — Харків : Видавнича група «Основа», 2009. — 191, [1] с.
16. Космеда Т. А. Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера *святки* в українському мовному просторі : [монографія] / Т. А. Космеда, Н. В. Плотнікова. — Львів : ПАІС, 2010. — 408 с.
17. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація / В. Л. Іващенко // Мовознавство. — 2004. — № 1. — С. 54–61.

УДК 811.112.2'373.74

Шкварчук С.С.
(Чернівці, Україна)

МОВЛЕННЄВА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕПТОНІМІВ Й.В. ГЕТЕ: ЕКСПЛІЦИТНЕ VS. ІМПЛІЦИТНЕ ВЖИВАННЯ

У статті розглянуто особливості мовленнєвої реалізації ептонімів Й.В. Гете у сучасній німецькій мові, зокрема їх експліцитне та імпліцитне вживання; проаналізовано окремі аспекти реценції класика в німецькій лінгвокультурі.

Ключові слова: *Й.В. Гете, крылаті слова, цитати, афоризми.*

В статтє рассматриваются особенности реализации эпонимов Й.В. Гёте в современном немецком языке, в частности их эксплицитное и имплицитное употребление; проанализированы отдельные аспекты реценции классика в немецкой лингвокультуре.

Ключевые слова: *Й.В. Гёте, крылатые слова, цитаты, афоризмы.*

The article considers the peculiarities of speech realization of Goethe eponyms (winged words) in the modern German language, namely their explicit and implicit usage; there being analysed some aspects of the writer's reception in German linguaculture.

Key words: *J.W. Goethe, winged words, quotations, aphorisms.*

© Шкварчук С.С., 2011